

DODATNA TUMAČENJA KONGREGACIJE
U PITANJU KONTRACENCIJE

Dr. Jordan KUNIČIĆ

O nekim od ovih tumačenja raspravio sam u BS br. 4/1972. str. 390—398. Nadošla su i druga. Vjerujem da će čitaocima BS dobro doći da upoznaju sadržaj svih tih dokumenata. Oni se popunjavaju. Izdala ih je — kako je poznato — Kongregacija za nauk vjere.

Odgovor Kongregacija br. 52 od 31. srpnja 1972.

1. Upit: »Možemo li opravdano smatrati da je *casus perplexus* poteškoća, koja nastaje, kad se hoće uskladiti odgovorno očinstvo s dužnošću očuvanja čvrste ženidbene sveze putem spolnog općenja«?

Odgovor: »Razlikujem: objektivno: negative; načelo koje za branjuje kontracepciju, uvijek je i bezuvjetno valjano«. Odgovor je potpisao prefekt Kongregacije.

Upit je formuliran prema mišljenju nekih teologa da se može na supruge primijeniti načelo *casus perplexus*, kadgod ne mogu izvršiti sva dobra ženidbe, i posebno, kad se ne mogu ravnati po Knaus-Oginovoj metodi. Prema tome, smatrali su ti teolozi, da su tada bračni drugovi pozvani da u savjesti sami odluče što im je činiti, koja im je dužnost preča, važnija: prihvatiti kontracepciju ili izložiti brak uništenju radi uskrate spolnog općenja.

Odgovor odbija priziv na *casus perplexus*. Izvan bračnih drugova (u zbilji, de facto, objektivno) ne možemo govoriti o *casus perplexus*, ali možemo govoriti o *perpleksnoj savjesti*. No ostaje pitanje da li se doista može dogoditi da se bračni drugovi nađu u stanju perpleksne savjesti u strogom smislu, ili samo u stanju pomućenosti, neznanja, dvoumnosti (neki teolozi to stanje nazivaju perpleksnom savješću u širem smislu, ili u nepravom, blagom značenju).

Kada govorimo da je savjest u strogo perpleksnom stanju? Kada je toliko spletena te se osjeća uklještena dvjema zapovijedima tako da se boji, sumnja, drži vjerojatnim, i to nesavladivo, neodgovorno, da će nužno sagriješiti bilo koju odabere, a situacija je takva da jedno rješenje mora odabrati. Ako se ne ostvaruju svi ovi uvjeti, govorimo o perpleksnoj savjesti u nepravom, blagom, širokom smislu.¹

1 B. H. Merkelbach SUMMA THEOL. MORALIS, 1949, sv. II, br. 113—116.

Kongregacija odbija mogućnost da se nađe *casus perplexus*, tj. da u zbilji, objektivno, izvan bračnih drugova opstoji *casus perplexus*. Međutim, Kongregacija u drugom dijelu odgovara da se perpleksnost može obistiniti »subjektivno, ili u subjektivnoj pomućenosti savjesti«. To znači da se može dogoditi da se u bračnim drugovima, u njihovoj pameti, čuvstvima, volji ne ostvaruju svi uvjeti za specifično ljudski čin, time da su neodgovorni, barem u teškom stupnju, za ono što čine. Kongregacija poistovjetuje perpleksnost jedino s *pomućenom savjesti*. Izvan nje perpleksnosti nema. Jer nema ni sukoba dužnosti. Izvor je dužnosti Bog, a on ne može narediti da se u isto vrijeme opslužuju dvije dužnosti koje su u isto vrijeme neizvršive.

Kada Kongregacija tvrdi da je načelo koje zabranjuje kontracepciju »uvijek i bezuvjetno valjano« jednostavno izriče malo različitim riječima misao iz enciklike HV br. 14. i 16. Kontracepcija, izravno namjeravana po svojoj naravi krši moralni red (br. 14); ona je stalno diskvalificirana kao nedopuštena (br. 16); i nikakvi je razlozi ne mogu učiniti prihvatljivom (ist. mj); nikada ne smije biti predmetom svjetsnog čina (br. 14), pa makar razlozi proti toga stava izgledali »časni i ozbiljni« (br. 16).

U kojem slučaju bismo rekli da netko zastupa izravnu kontracepciju? U slučaju da bilo pozitivno bilo negativno postaje uzročnikom, odgovornim činiocem ili izvršiteljem iste. Prema tome, pozitivno: kada bi je naredio, savjetovao, na nju hotično pristao, hvalio takav postupak, branio, pomagao počiniteljima; negativno: kada se ne bi protivio koliko bi mogao i morao, ili, kada bi zlonamjerno šutio.

Rečeno u žargonu moralista: Zabrana izravne kontracepcije spada u negativno izražene zapovijedi (zabrane), a ove obvezuju uvijek, svakoga, svugdje, te ne može biti isprike da se kao takva prihvatiti.

Otpada priziv na čuvanje bračne sveze, jer autentična bračna ljubav i sveza ne smiju doći u sukob s božanskim zakonima prenošenja života (GS br. 51). Bog bi sebi proturječio. Ako bračni drugovi smatraju da opstoji ta nesvedivost, znači da je to uslijed neispravnosti njihove savjesti (neznanja, strastvenog raspoloženja, slabe volje, umanjene slobode, bolesti).²

2. Upit je glasio: »Je li ili nije u skladu s naukom enciklike HV tumačenje francuskih biskupa u izvaji od 8. XI. 1968, u točki 16, gdje oni kažu: »kontracepcija ne može nikada biti dobra. Ona je uvijek nered, ali taj nered nije uvijek grešan.« Doista se događa da se supruzi smatraju suočeni s pravim sukobom dužnosti«. S jedne naime strane supruzi se ne osjećaju spremnim odreći se tjelesnog očitovanja ljubavi, a s druge strane po savjesti smatraju da moraju izbjeći ili odgoditi novi porođaj. Zar pustiti da se pokoleba čvrstoća njihova ženidbenog života?

Kongregacija ponavlja isti odgovor kao ad 1. Očito je da se o objektivnom sukobu dužnosti ne može raditi, jer spolni akt supruzima nitko ne nameće tako da ga ne bi mogli odgoditi. Osim toga, o istinskoj perpleksnosti se ne može raditi, jer mogu otkloniti neznanje i zauzeti

² Tekst se nalazi u VJESNIK-u nadbiskupije splitske-makarske, 4/72, str. 33–34, a publicirali su ga i VJESNICI drugih biskupija.

ispravniji stav.³ Ne sukobljuju se dužnosti ili zapovijedi naređene od Boga, sukobljuje se slabost, strast ili neukroćenost supruga i Božja zapovijed, ali grijeh ne može za sebe tražiti zaštitu, a slabost može očekivati razumijevanje. I mora. Ako se koleba čvrstoća braka to biva radi nesavladivosti, grijeha supruga, a ne radi nesvedivosti Božjih zapovijedi, odnosno bračnih dužnosti.

Istaknimo da je u upitu naveden tekst Poruke francuskih biskupa, ali Kongregacija u odgovoru nije uopće spomenula tu Poruku. Isto tako nije u istom kontekstu izričitim riječima odbacila i pojam sukoba dužnosti, nego se pozvala na pojam sadržan u odgovoru ad 1, što je u stvari ekvivalentno. Znamo da su odgovori Kongregacije redovito što je moguće kraći.

3. Treći upit je glasio: »Može li se šutnja vrhovnoga učiteljstva u ovom slučaju smatrati kao tiho odobravanje gornje teze, ili se ta teza može prihvatiti kao vjerojatna?»

Odgovor je uslijedio: kao ad 1. Znači da se gornja teza može zastupati jedino u onom dijelu u kojemu se niječe da se može raditi o objektivno perpleksnoj savjesti, niječe se da se radi o objektivnom sukobu dužnosti, a dopušta se jedino ta mogućnost da se supruzi nađu u smetenoj ili nesavladivo pogrešnoj savjesti.

Izričitim riječima nije rečeno kako tumačiti dosadašnju šutnju vrhovnoga učiteljstva, kojemu je bilo poznato što se o tome piše, kao što mu je bila poznata i Poruka francuskog episkopata. Što se tiče valorizacije teze o sukobu dužnosti ili perpleksnoj savjesti u slučaju da treba spašavati brak pribjegavanjem kontracepciji to postaje suvišnim, jer prihvaćajući samo to tumačenje Kongregacija je odbacila vjerojatnost protivnog mišljenja. Međutim, tu izričitu prazninu u odgovoru Kongregacije ispunit će kasniji intervent iste Kongregacije.

4. Posljednji upit je glasio: »Je li moguće da se savjesni supruzi koji su u toj stvari dobro poučeni i koji žele živjeti kao pravi kršćani nađu pred takvim perpleksnim slučajem?»

Odgovor: »Nije moguće isključiti mogućnost da se subjektivno dogodi takav slučaj«. Ne prihvaća se mogućnost objektivno perpleksne savjesti, niti objektivnog sukoba dužnosti, niti se teza u tom smislu može podržavati. Moguće je, ipak, da se supruzi nađu u subjektivno perpleksnoj savjesti, u nesavladivo pogrešnoj savjesti.

I ovaj se odgovor potpuno slaže sa sadržajem HV u br. 14, gdje se proglašuje zabludom mišljenje da se prizivom na plodan susret cjelokupnog bračnog života može braniti izravna kontracepcija, drugim riječima: zabluda je misliti da bi neki tobožnji razlozi mogli opravdati direktnu kontracepciju, jer ona predstavlja zao čin po svojoj naravi, u sebi, i kao takav uvijek je nečastan (HV br. 13; 14; 16).

Odgovor prefekta Kongregacije dne 2. VIII 1972.

Taj je odgovor upravljen od prefekta Kongregacije Dru Janez Jenko, biskupu, apostolskom administratoru, a datiran je 2. VIII. 1972. On je kao upotpunjenje službenog odgovora Kongregacije, u kojemu su, kako

³ Sv. Toma I—II q. 19, art. 6 ad 3.

sam gore spomenuo, ostale neke pukotine. Posve je jasno da taktika nije dopuštala da se u jednom službenom dokumentu odgovara izravno na račun francuskog episkopata. Međutim, u ovom se odgovoru prefekt Kongregacije dotiče i toga. Prema tome, iako odgovor ne sadrži doktrinarno nove elemente, važan je kao izričito popunjenje prvog, službenog dokumenta.

Što znači duga šutnja vrhovnog učiteljstva Crkve o stavu francuskih biskupa? Prefekt Kongregacije izjavljuje da ta šutnja nikako ne znači da je vrhovno učiteljstvo Crkve odobrilo u cjelosti francuski dokument. Dapače, OSS. ROMANO je tada izjavio »da nijedna kongregacija niti bilo koji službeni zastupnik bilo kojega rimskog ureda nije dao nikakve izjave o bilo kojem stanovištu episkopata«.⁴ Zaključak je jasan: šutnja nikako ne znači odobravanje (u ovom slučaju).

Zašto Kongregacija nije ni kasnije dala svoj sud? »Sada, nakon četiri godine, čini se nezgodnim (neprimjereno) davati neku izjavu o tom pitanju«.

Međutim, nastavlja prefekt Kongregacije, što se tiče same izjave episkopata u sebi, taj se dokument francuskog episkopata »ne odlikuje jasnoćom i daje se tumačiti na više načina. Može imati i dobro značenje, dakako samo subjektivno, kad je čovjek perpleksan ili ima pogrešnu savjest bez svoje krivnje. Tu vrijede načela koje navodi moralka za takve slučajeve«.

Na istoj smo točki. Kontracepcijski čin nikada ne može postati objektivno dobar. Jedino može biti pitanje manjka uvjeta koje mora imati specifično ljudski čin. A to je ono što je rečeno u onom prvom službeno odgovoru ad 1, i ponovljeno na ostale upite.

Ovo se naglašuje u drugom dijelu ovog odgovora. Radi se o jednom odgovoru Kongregacije na tzv. Washingtonski slučaj. Taj je odgovor datiran 26. VI 1971. Tu se navodi: »Posebne okolnosti koje se pojave kod nekog objektivno zlog čina ne mogu promijeniti taj čin u objektivno dobru (kreporni), ali mogu učiniti da ne bude grešan, ili da bude manje grešan, subjektivno obranjiv«.⁵

Očito je da se ovdje radi o najobičnijim pojmovima iz moralke. Po srijedi su zapreke zbog kojih zao čin čovjeku nije potpuno ubrojiv ili je manje ubrojiv prema stupnju svijesti, hotičnosti, slobode. U jednu riječ: prema stupnju odgovornog neznanja ili savladivo pogrešne savjesti.

Ovaj je odgovor prefekta Kongregacije dragocjen toliko koliko je odgovorio na neke upite na koje u službenom odgovoru nije bilo prikladno aludirati.

Akt Kongregacije br. 52/63 od 1. kolovoza 1972.

On je upravljen preuzv. Jožefu Pogačniku. Bilo je postavljeno pitanje — više manje — kao i u navedenim dokumentima. Radi li se o sukobu dviju dužnosti: imati djece — čuvati bračnu svezu kontracep-

⁴ Tekst kao gore u bilj. 2, str. 35.

⁵ Isto mjesto. O Washingtonskom slučaju vidi VJESNIK 5/72, str. 16.

cijskim sredstvima kao manjem zlu, prema tome: radi li se o dopuštenosti ovog drugog rješenja? Da li se o takvu sukobu dužnosti radi ako je žena već pretrpjela tri carska reza pa se je potrebno čuvati ponovnog začeca te se latiti jedino sigurnog sredstva: kontracepcijskih sredstava? Ne bi li to bilo manje zlo nego li uništenje ženidbe? Možemo li reći da bi se u tom slučaju kontracepcija samo »dopuštala«, tj. da se pozitivno ne bi prihvaćala? Da ne bi bila predmetom izravnog svjesnog čina?

Prvo: Kongregacija izjavljuje, i naglašuje, da je naučavanje enciklike HV istinito i sigurno, a ono sadrži istinu o tome da je upotreba kontracepcijskih sredstava objektivno zlo. Ona je zlo u sebi.

Drugo: Apsolutno valjani zakon svojom unutrašnjom naravi uvijek obvezuje, drugim riječima: kontracepcija je zabranjena snagom apsolutno valjane norme, pa se ne može govoriti o perpleksnom slučaju u objektivnom smislu, dotično ni o objektivnom sukobu moralnih dužnosti.

Treće: U navedenom primjeru ne možemo reći da se kontracepcija samo dopušta, ona se u tako izraženom slučaju »*pozitivno namjerava*«.

Četvrto: Da kontracepcija nije nikada objektivno dopuštena mora se smatrati *sigurnim mišljenjem* (sententia certa).

Peto: Dužnost je pastoralne mudrosti prosuditi u kojem se slučaju može reći da se vjernik nalazi subjektivno u tzv. sukobu dužnosti, odnosno u subjektivno perpleksnom stanju savjesti.

Šesto: Prema tome nije isključena mogućnost da se ovaj ili onaj vjernik nađe u stanju subjektivno negrešne, neispravne ili perpleksne savjesti (smetene, smućene).

Ni u ovom se dokumentu ne nalazi nova nauka, dapače, i u ovom kao i u navedenim dokumentima radi se samo o primjeni načela osnovne moralke i jasnog naučavanja enciklike HV. Međutim, vjerojatno ih je bilo koji ni poslije ovih interventa nisu htjeli prihvatiti naučavanje kompetentnog crkvenog foruma, pa je uslijedio i drugi akt.

Kongregacija za vjerski nauk b r. 52/63, od 20. III 1973.

Ovaj je odgovor uslijedio kao odgovor na postavljeni *casus*. Navodi se da je neki ispovjednik odobrio i uputio penitente da i u buduće postupaju u smislu gore odbačenog rješenja, naime: uputio ih je da radije prihvate kontracepcijska sredstva, nego da im se bračna sveza razvrgne zbog toga što bi odustali od bračnog čina.

Radi se, očito, o rješenju jednog *casus-a*. Kongregacija obično ne ulazi u područje kazuistike, ali u povodu postavljanja raznih *casus-a* običavala je i prije iznositi znanstveni ili teoretski vid pitanja. Tako je učinila i sada.

Ne radi se samo o rješenju jednog *casus-a*, radi se prije svega o primjeni načela iznesenih u navedenim odgovorima o istom pitanju. A po srijedi je valoriziranje one teorije ili hipoteze koja je zastupala mišljenje da u slučaju navodnog sukoba dužnosti, tj. tzv. nemogućnosti

čuvati vjernost u braku i ostaviti bračni čin otvoren prema novom začecu, savjest pojedinaca može odlučiti da li pribjeći upotrebi kontracepcijskih sredstava ili ne. Odgovori Kongregacije su jasni. Jasno je i naučavanje naših biskupa. Međutim, vidi se, neki su uza sve to svoju teoriju smatrali mjerodavnom i za praksu. Zbog toga i ovaj je odgovor od velike važnosti.

1. Ako liječnici sude da nema prikladnijeg lijeka da se uskladi mjesečni ciklus nego samo privremena anovulacija, ova se može primijeniti. Ovo su moralisti i prije naučavali.⁶ Takav se postupak u slučaju smatra sredstvom liječenja neke anomalije, što bi bilo u skladu s HV br. 15.

2. Govoriti kako će se brak razvrgnuti ako supruzi odustanu od tjelesnog sjedinjenja, odnosno od normalnog očitovanja bračne ljubavi somatskim sjedinjenjem? Govoriti da se u slučaju radi o sukobu dužnosti?

Kongregacija odgovara da se takav sukob ne može tako lako dopustiti. Oni se mogu dogovoriti za vrijeme urednog izvršavanja bračnog čina, a neuredno izvršavanje im ne može nitko odobriti. Recimo da se dogovore da će se suzdržati iz ljubavi prema čudorednom redu, iz brige i želje za svetošću itd., zar takva žrtva naravnog nagona neće učvrstiti njihovu bračnu ljubav? Zar takvu dobru volju neće blagosloviti Svevišnji? Nema razloga da zbog toga vjernost braka dođe u pitanje.

Nego, opasnost bi mogla prijetiti u drugoj pretpostavci. Recimo da jedan bračni drug želi provoditi bračni život po Božjem zakonu, dok je drugi spreman da ga prekrši, iako se prvi tome protivi. U tom slučaju dolazi do primjene poznata nauka o materijalnom sudjelovanju u činu koji po svojoj naravi, od početka nije u sebi protiv prirode.⁷ U pitanju kontracepcije primjenjuje se nauka o materijalnom sudjelovanju u činu koji nije od početka, po naravi, u sebi, iznutra, po svojoj strukturi, uvijek i za svakoga formalno nemoralan. Naglasimo: ako zaista jedna stranka formalno ne sudjeluje u kontracepcijskom postupku.

3. Što će ispovjednik odgovoriti ako ga supruzi pitaju što im je činiti? Ako sumnjaju u dopuštenost kontracepcije?

Ispovjednik je dužan naglasiti da je za svakoga najveća dužnost izbjegavati svaki grijeh, prema tome i ovaj. Osim toga je pozvan da im stavi do znanja kako je neosnovano računati na to da postoji neka potreba griješiti manje, jer grijeh je uvijek grijeh, a zdrav čovjek nije prisiljen griješiti, ni manjim ni većim grijehom. Konačno, ispovjednik će im reći da u zbilji, stvarnosti (objektivno), sredstva protiv začeca nisu potrebna za učvršćenje braka.

A koja je dužnost ispovjednika ako opazi da su supruzi u dobroj vjeri uvjereni da moraju izbjegavati veće zlo (rastavu) a prihvatiti manje zlo (kontracepcijska sredstva)?

Pred pojavom slučaja dobre vjere (bona fides) ispovjednik mora upotrebljavati najveću razboritost, pastoralnu mudrost. Takvo stanje

6 Vidi BS 2/66, str. 409—410.

7 J. K. ZNANOST SPASENJA, skripta, sv. II. br. 153; sv. III br. 127; sv. VI br. 50; 55—56 itd.

supruga bilo bi kao stanje neodgovornog neznanja. Što dakle? Iznositi pravi nauk, a znati da ga supruzi vjerojatno neće shvatiti niti prihvatiti? Forsirati ispravan nauk što bi imalo za posljedicu da supruzi, do sada samo materijalni prekršitelji zapovijedi, postanu formalni krivci? S druge strane, zar bi bilo ispravno da ispovjednik tako postupi te supruzi shvate kako su na dobrom putu pa o tome razglase te se i drugi za njima povedu?

Doista je stvar zapletena, ali o toj zapletenosti moralka vodi računa općenito u pitanju bračnog onanizma, odnosno o metodi ispovjednika kada se nađe pred *casus-om bonae fidei*. Naši biskupi su o tome detaljno raspravili u svojoj Poruci.⁸ Jedno je izvjesno: ispovjednik pozitivnim činom ni na koji način ne smije pokazati da i sam sudjeluje u takvu postupku kao savjetnik, učitelj i sl. Poslužiti će se naukom o neodgovornosti onoga koji, moralno govoreći, po diktatu pastoralne razboritosti, ne mora *hic et nunc* intervenirati (ni odobravati) da spriječi slučaj. Analogan se slučaj tretirao u moralci kada se raspravljalo o stavu ispovjednika u slučaju da se radi o majci na umoru radi graviditeta.⁹

4. Kongregacija odgovara direktno na postupak ispovjednika. Ovaj je supruge utvrdio u njihovu postupku, tj. u kontracepcijskoj praksi smatrajući da je to preča dužnost nego da krahira brak.

Sud je Kongregacije jasan: »Odgovor se pod ovim uvjetom nije morao dati«. I Kongregacija predviđa dvije mogućnosti:

Recimo da je ispovjednik u sebi, osobno, uvjeren da Crkva podržava pogrešan nauk. Što tada? Polazeći od pretpostavke da je ispovjednik tako formirao svoju savjest jer je zaveden od nekih suvremenih teologa, ipak »još uvijek je po dužnosti obvezan iznositi (ispravan nauk Crkve), po sebi ništa više ne nadodavajući«, dakle bez osobnog osvrta ili komentara. Zašto tako? Jer je ispovjednik u času vršenja ispovjedne dužnosti mandatar Crkve, u njenoj službi, ovlaštenik Crkve, pa ne smije prelaziti granice svoje misije.

Pretpostavimo da ispovjednik uvidi da pokajnik nije spreman prilagoditi svoj život tome nauku, kako će tada postupati? Izvjesno je da: *prvo*, ne smije širiti svoje mišljenje za koje zna da je protivno naučavanju Crkve; *drugo*, ni riječima ni postupcima ne smije kod pokajnika ostaviti dojam da zabacuje naučavanje Crkve, te se pokajnik radi toga ili radi drugih razloga opravdano sablazni; *treće*: što se tiče toga, samo toga slučaja, može pokajnika uputiti na to da u ovom slučaju za njega i ne bi bio grijeh postupiti protivno, onome što naučava Crkva, recimo, jer da se radi o neodgovorno pogrešnoj savjesti, koju privremeno treba slijediti. Razumije se da je svatko dužan formirati svoju savjest, odgojiti je u ispravnu i izvjesnu.

Kongregacija se osvrće i na drugi upit, naime, na toliko puta opetovanu situaciju u kojoj bi supruzi bili prisiljeni upotrebiti kontracepciju da stvore anovulaciju u svrhu spašavanja braka. I ovdje je Kongregacija strogim riječima nastupila. Vrijedne su osobito ove riječi, istinske norme:

⁸ PORUKA naših biskupa str. 19–20.

⁹ Kao u bilj. 7. sv. IV br. 114, bilj. 7.

»Zapleten (perpleksan) slučaj, tako nazvan, ne postoji osim po krivoj savjesti«. Dakle, otpadaju sve krilatice, sva cjepidlačarenja. Ne postoji perpleksan slučaj, postoji samo mogućnost da se supruzi nađu u krivo formiranoj savjesti. Kako treba postupati u slučaju krive ili deformirane savjesti stvar je poznata iz osnovne moralke.

»Nikada ne prisiljava obveza sačuvati bračnu vjernost utječući se anovulaciji ili poništenju leženja jajeta«. Kada bi postojala ta obveza Bog bi zapovijedio u isto vrijeme što je nemoguće izvršiti, jer se isključuje. Bračna se vjernost može i mora spašavati drugim sredstvima, poštenim i od Boga odobrenim. Ako se pak radi o bolesnim bračnim drugovima, koji bi, navodno, bili *prisiljeni*, možda nekom unutarnjom prisilom (bolešću) da tako postupaju, treba se obratiti diferencijalnoj pastoralci, odnosno: takvi ne spadaju pod kvalifikaciju moralca, jer im fale uvjeti za specifično ljudski čin.

»I vrijeme je da svećenici takve stvari ne ponavljaju«. Ovdje je jezik postao oštar. Istina, ovaj je odgovor izradio »stručnjak moralne teologije«, ali, to je u prvom redu *stručnjak*, i taj je njegov sud usvojen od Kongregacije, pa ga je ona zavela u svoj protokol, što znači da ga je usvojila. To je *njezin* sud. Bilo bi doista vrijeme da svećenici, osobito teolozi-moralisti, ne ponavljaju tako neosnovane tvrdnje, jer su znak neke infantilnosti u moralci.

Može li se, dakle, ispovjednik ponekad poslužiti dvoznačnošću te izbjeći izravan odgovor? Kongregacija tu mogućnost predviđa i na nju upućuje. Čini se da je taj stav najjasniji u slučaju da se radi o kritičnoj situaciji kada se nađe svećenik pred majkom koja uslijed graviditeta možda ide u smrt. Ako je dopušteno usporediti tako tragičnu situaciju s ovom, bit će nam lakše izvesti zaključak za stav svećenika u slučaju da se nalazi pred krivo formiranom savjesti penitenta u pitanju upotrebe kontracepcijskih sredstava.

Još jednom Kongregacija upozorava da se treba čuvati svake pozitivne, izravne suodgovornosti. Prema tome: »Ispovjednik zabludu potvrdno ne smije nikada ni učiti ni odobravati. Osim toga, ne smije »neizravno pred njom zatvarati oči«. Ostaje mu mogućnost da izbjegne dati svoj sud te da ne daje izravan odgovor. Mora donekle postupati kao političar, advokat, mudrac koji pravilno prosuđuje moment.

Površni će tipovi na ovo slegnuti ramenima ili će se nasmijati. Pametni će potvrditi, znajući da se život odvija u nejasnoći, polutama, ambivalenciji. Situacija je takva, pretpostavimo, da izravan odgovor ispovjednikov ne će donijeti koristi. Otvoren odgovor će, naprotiv, škoditi, jer će kod penitenta materijalni grijeh okrenuti u formalni.

Zar ćemo optužiti ispovjednika da surađuje u zlu? Naprotiv, on postupuje po metodi razumijevanja, blagosti prema prijestupniku, jer čini da se manje zlo (materijalni grijeh) pokrije velom, ostane neupoznat u savjesti pitatelja. Ovaj nije svjestan zloće svoga postupka. Ispovjednik prosuđuje okolnosti i smatra da bi taj grijeh postao formalnim, ako bi pokušao intervenirati, odnosno nasilno ili autoritativno promijeniti situaciju.

Treba još jednom naglasiti: ispovjednik ne smije ni pod koji način pozitivnim aktom pokazati da i sam sudjeluje u tom postupku, da postaje suuzročnikom, a to bi pokazao kada bi intervenirao jednim od poznatih načina pozitivnog suuzročništva.

»Bilo bi veoma prikladno da na mjesečnom sastanku, na dan duhovnog sabranja itd. jedan učeni i razboriti teolog svećenicima razjasni kako uskladiti nauk s pastirskim djelovanjem u takvim slučajevima«. Rečeno je kako je danas, osobito radi upornog lutanja nekih teologa, moguće da vjernici steknu pogrešnu savjest u pitanju. Nije lako reći koliko će vremena ustrajati u nesavladivoj pogrešnoj savjesti. U isto vrijeme treba reći da poslije tako jasnog interventa Kongregacije nije lako ostati niti pustiti drugoga da ostane u tobožnjoj nesavladivo pogrešnoj savjesti. Radije ne pripustiti za neko vrijeme sakramentima nego se igrati s jasno izraženom naukom Crkve.

»Ujedno bi se morali odvrćati od onog lakoumnog prihvaćanja nepostojećih sukoba u moralnom redu, i od izmišljene opasnosti od bračne nevjernosti, ako jedan i drugi suprug hoće da ostanu vjerni Bogu, ako ne zlorabe brak«.

Govoriti o sukobu dužnosti, zamišljati da taj sukob postoji, drugim riječima: postavljati pitanje kako se postavljalo na početku ove diskusije, znači postupati lakoumno. Uvjeren sam da je i Msgru Janezu Jenku bilo neugodno pitati Kongregaciju što je i sam dobro znao. Pitao je, jer su na nj drugi činili presiju. I treba mu biti zahvalan. Ali kod nas se je pitanje riješilo upravo kako je Kongregacija i odgovorila. To se osobito može vidjeti u PORUCI naših biskupa od 18. veljače 1970. No, kako osjećajni, emocionalni motivi ponekad rukovode umovanjem, dogodilo se da su nastala pitanja bez istinske potrebe.

Isto tako je vrijeme da se prestane govoriti o nekoj pogibli po brak, ako supruzi iskreno žele živjeti kršćanskim životom u svojim bračnim odnosima. Ne ruši brak vrlina, nego grijeh, neispravan bračni odnos. A takav stav nitko ne može i ne smije odobriti.

Na kraju bih želio uputiti na neka mjesta PORUKE naših biskupa da se vidi kako opstoji potpuna podudarnost između nje i ovih tumačenja Kongregacije, te obiju s enciklikom HUMANE VITAE.

Naši biskupi prihvaćaju u potpunosti sadržaj enciklike HV te izjavljuju da ona sadrži posve sigurnu i autentičnu nauku (str. 10). Izravna je kontracepcija objektivno »uvijek grijeh jer nije nikada dozvoljeno učiniti zlo, pa ni malo zlo, da se postigne dobro« (str. 2, uvodna riječ Predsjedništva Vijeća za nauku vjere pri BKJ). »Neizravna, s pravim razlogom dozvoljena kontracepcija nije ni nered ni grijeh« (str. 2). Pojedinačna savjest »bi mogla *privremeno* biti u nesavladivoj zabludi s obzirom na crkveni autoritet u ovoj stvari« (str. 2), o čemu detaljnije u br. 32, na str. 20. Ta mogućnost krive savjesti se tumači osobito zato »što imamo raznih tumačenja o crkvenom autoritetu u katoličkim časopisima i katoličkim knjigama« (str. 2). »Nesavladivo pogrešna savjest ispovjednik treba da uvaži i da postupa s pokornikom u duhu pastoralna milosrđa« (str. 3; br. 33 sl). Važne su i ove riječi: »Ako se netko nakon stanovitog vremena ne bi htio pokoriti zakonitom crkvenom autoritetu, ne bi mogao dobiti odrješenje« (str. 3; br. 32 sl). Što se tiče ostavljanja

penitenta »in bona fide«, biskupi su doista pomogli ispovjednicima, jer su tu mogućnost naročito jasno opisali (br. 30—32). Važno je naglasiti: »Svatko se na svaki način mora trsiti da svoju savjest formira po nauci Enciklike« (br. 32), a tumačenja za našu lokalnu crkvu mjerodavna su samo ona koja nam daju naši biskupi (str. 4).

SUMMARIUM: Colligendo quae. S Congregatio pro doctrina catholica de contraceptivorum mediorum usu in aliquibus responsis tradit, auctor articuli synthesim facit ac lectoribus ephemeridis utile compendium doctrinae affert. Ex hoc colliges, obiective loquendo, directam contraceptionem semper esse peccatum. De casu perplexo obiective loqui non expedit, bene tamen de perplexo, subiectivo statu conscientiae. Nec de obligationum collisione obiectiva, nec de necessitate ad contraceptionem appellandi ut salvetur vinculum matrimoniale, dicamus fidelitas, cum peccatum nulli patrocinari valeat. Confessarius nullo modo cooperatur in malo fiat, unde nullo actu directae vel indirectae cooperationis sese immisceat. Adest casus in quo poenitentem in bona fide reliquere iudicabit conveniens, at hoc pro singulari casu valet, nec idem dolose silentio rem preterire potest. Mira concordia inter doctrinam quam Episcopi nostrarum regionum proposuerunt et encyclicam HV necnon responsa Congregationis cum gaudio in lucem efferenda est.